

PRIVILEGIA S. DIONYSIO CONCESSA

TEMPORE SUGERII ABBATIS.

(Dom FELIBIEN, *Histoire de l'abbaye de Saint-Denis en France*, Preuves, partie 1, page xciiij.)

I.

Ludovicus rex, hujus nominis sextus, privilegia S. Dionysii auget et confirmat, occasione vexilli de altari beatorum martyrum suscepti.

(Anno 1124.)

In nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Ludovicus Dei gratia rex Francorum, archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, et universis regni nostri proceribus.

Quia Dei omnipotentis larga miseratione regnum nostrum stare, et nunquam terrenum nisi per cœleste veraciter proficere manifeste cognovimus, summa sollicitudine, continua cura, instandum nobis est circa ecclesiarum Dei cultum ex regis majestatis munificentia benignitatis opera impendere, terrenis cœlestia felici commutatione commercari, ut per hæc regni nostri administratio temporaliter fiat gloriosa, et istis deficientibus illa nos recipiant in æterna tabernacula. Nos igitur, cum et aliis longe lateque ecclesiis, tum præcipue nobili monasterio ter beati Dionysii, sociorumque ejus propensius attendentes, eo primum affectu quo totum regnum nostrum sorte apostolatus suscipiens Domino Deo proprii sanguinis effusione restituit, eo etiam quæ ei antecessores nostri tam spiritualis quam corporalis auxilii beneficio confœderati sunt, satis devoti. Cum ad aures nostras pervenisset Alemannorum regem ad ingrediendum et opprimendum regnum nostrum exercitum præparare, communicato cum Palatinis nostris consilio, ad ipsam sanctissimorum martyrum basilicam, more antecessorum nostrorum festinavimus, ibique præsentibus regni nostri optimatibus, pro regni defensione eosdem patronos nostros super altare eorundem elevari pio affectu et amore effecimus. Unde nobis, ut par erat, placuit gloriosissimorum martyrum basilicam, antiquorum regum liberalitate et munificentia amplificatam et decoratam, nostris temporibus omni dilectione amplexari et sublimare. Præsenti itaque venerabili Abbate præfatæ ecclesiæ Sugerio, quem fidelem et familiarem in consiliis nostris habebamus in præsentia optimatum nostrorum, vexillum de altario beatorum martyrum, ad quod comitatus Vilcassini quem nos ab ipsis in feodum habemus spectare dignoscitur, morem antiquum antecessorum nostrorum servantes et imitantes, signiferi jure, sicut comites Vilcassini soliti erant, suscepimus. Vicariam quo-

que et omnimodam justitiam, plenariamque libertatem quam juxta villam Beati Dionysii versus Parisium retroactis temporibus, multorumque Regum Franciæ et nostra occupaverat potestas, sicut certa metarum distinctione terminavimus, a fluvio Sequanæ, videlicet a molendino quod vulgo appellatur Bayard, usque ad supremum caput villicæ quæ vocatur Halbervillare, ipsis sanctis martyribus ducibus et protectoribus nostris, tam pro salute animæ nostræ, quam pro regni administratione et defensione, conjugis et liberorum conservatione, devote in perpetuum possidendam contulimus. Præterea omnimodam potestatem, omnemque justitiam, atque universas consuetudines nundinum Indicti, quoniam præfatum Indictum honore et reverentia sanctarum reliquiarum, clavi scilicet et coronæ Domini, apostolica auctoritate, archiepiscoporum et episcoporum confirmatione, antecessorum nostrorum regum Franciæ constitutione constitutum est, in perpetuum condonavimus. Dignum enim duximus Domino Deo, his et aliis quibus possimus modis, grates referre, quod et regnum nostrum ea Indicti die insignibus suæ passionis, clavi videlicet et coronæ, dignatus est sublimare; et nostram, et antecessorum, successorumque nostrorum protectionem in capite regni nostri, videlicet apud sanctos martyres, dignatus est collocare. Si quis autem hoc præceptum largitionis nostræ violare tentaverit, iram Dei et offensam domni Dionysii incurrat, reusque nostræ majestatis judicetur. Ut igitur hoc decretum a nobis promulgatum pleniorum obtineat vigorem, nostra manu subter apposito signo roboravimus, atque fidelibus nostris præsentibus roborandum tradidimus, nostræque imaginis sigillo insuper assignari jussimus. Quod ne valeat oblivione deleri, scripto commendavimus; et ne possit a posteris infringi, sigilli nostri auctoritate, et nominis nostri characterem subter firmavimus.

Actum Parisius publice, anno incarnati Verbi 1124, regni nostri xviii, Adelaidis x, astantibus in palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt et signa.

Signum Stephani dapiferi.

Signum Gisleberti laticularii.

Signum Hugonis constabularii.

Data per manum Stephani cancellarii.

II.

Ejusdem Ludovici regis et Philippi filii ejus (119) privilegium pro monasterio S. Dionysii.

(Anno 1129.)

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, LUDOVICUS et PHILIPPUS filius ejus divina ordinante providentia reges Francorum.

Si ea quæ a Deum timentibus hominibus ad loca divino cultui dedicata solemniter donatione largita vel condonata sunt, et postea qualibet occasione inde abstracta esse noscuntur, nostra auctoritate ad statum suum revocamus, et iterum nostræ jussionis oraculo confirmamus; hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem adipiscendam seu stabilitatem regni nostri roborandam pertinere confidimus. Ideo notum sit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam futurorum industria, quia vir venerabilis Sugerius abbas Sancti Dionysii admodum dilectus et familiaris noster nostræ suggestit mansuetudini qualiter compertum habuisset quod monasterium vocabulo Argentoilum [Argentolium] situm in pago Parisiaco super fluvium Sequanæ, ad jus beati Dionysii et gloriosissimi Christi martyris pertinere deberet, petiitque ut pro mercedis nostræ augmento ad statum pristinum revocari fecissemus. Ostendit siquidem nobis ad relegendum serenissimorum imperatorum Ludovici Pii et Lotharii filii ejus præceptum in quo et de prima ejusdem loci donatione a proprio fundatore nomine Hermenrico, ac conjuge sua Munna et confirmatione Lotharii quondam regis, quam super eandem donationem conscribere jussit, et eorundem imperatorum in tempore Hilduini abbatis restitutione plenaria cognitione nostra evidentissime satisfecit, quibus coram sapientibus inspectis religiosarum personarum, videlicet Matthæi Albanensis episcopi sanctæ sedis apostolicæ legati, Parisiensis Stephani in cujus parochia est, consilio atque concessione Remensis archiepiscopi Reinaldi, Suessionensis Gosleni, Carnotensis episcopi Gaufridi, aliorumque bonorum virorum et regni nostri procerum, tum propter ejusdem ecclesiæ quam cognovimus justitiam, tum etiam quod in eodem monasterio nostris temporibus inter alia Gallorum monasteria Dei misericordia et sanctorum martyrum meritis potissimum ordo monasticæ religionis effulget, præfatum locum Argentoilensem ipsis sacris martyribus quos summe diligimus, apud quos sepeliri optamus, et devovimus pro animæ nostræ remedio, regni nostri administratione, conjugis et prolis conservatione, in plenitudine restituimus, quidquid ibidem nostrum

A est, eisdem conferentes, nihil penitus nobis de omnibus quæ ad regalem pertinent dignitatem retinentes, sed in jure ac donatione ipsius monasterii cum omni integritate vel appendiciis suis quidquid ibidem presenti tempore cernitur ad habendum restituatur, et in postmodum nullo unquam tempore, ulla qualibet dignitate aut potestate prædicta persona, rectoribus monasterii præfati ac beatissimi Christi martyris Dionysii aliquam requisitionem facere aut ullam calumniam ingerere præsumat; sed liceat illud præfatum monasterium Argentoilum, sicut cæteras res ad beati Dionysii potestatem simili modo condonatas ac pertinentes, quieto ordine tenere ac disponere. Et quidquid pro opportunitate aut utilitate ipsius ecclesiæ facere voluerint, liberam in omnibus habere potestatem. Contestamur autem omnes successores nostros per sanctam et individuum Trinitatem et per adventum justi judicis Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ut hoc nostræ auctoritatis præceptum nullo modo præsumant temerare. Sed quemadmodum nos devote ipsis sanctis martyribus præfatum locum conferentes restituimus, ipsi devote studeant conservare. Ut vero ipsa sancta congregatio pro nobis et regina nostra Adelaide, et omni nostra prole et regni nostri stabilitate, Domini misericordiam et ipsorum sanctorum valeant attentius exorare; et hæc nostræ constitutionis confirmatio plenior vigorem debeat habere, hanc auctoritatem nostram consilio episcoporum qui interfuerunt, in Dei nomine subtersignavimus, et de sigillo nostro insigniri jussimus.

Signum Ludovici gloriosissimi regis.

Signum Philippi regis.

Signum Adelaidis reginæ.

Rainaldus Remorum archiepiscopus conscripsit.

Vulgrinus Bituricensium archiepiscopus cons.

Haimericus Clarimontensis episcopus cons.

Yelendus Lengonensis episcopus cons.

Stephanus Augustodunensis episcopus cons.

Hatho Trecensis episcopus cons.

Simon Noviomensis episcopus cons.

Bartholomeus Laudunensis episcopus cons.

Stephanus Parisiensis episcopus cons.

Goslenus Suessionensis episcopus cons.

Joannes Aurelianensis.

Signum Radulfi Viromendensis comitis.

Signum Chlodovici buticularii.

Simon cancellarius recognovit.

Actum apud Sanctum Germanum de Pratis in presentia domni Matthæi Albanensis episcopi sanctæ sedis apostolicæ legati, et Gaufridi Carnoten-

(119) Comme ce roi Philippe, fils aîné de Louis VI, ne survécut pas au roi son père, il n'est pas d'ordinaire compris dans le catalogue des Rois de France. Cependant on n'a pas laissé de le compter quelquefois avec les autres, comme l'on peut voir dans l'ancienne inscription d'un reliquaire où est enchâssée une relique du roi saint Louis, qui se voit au trésor de Saint-Denis. On y lit d'un côté : *Philippus IV, Rex Franciæ, filius beati Ludovici Regis*; et de

l'autre : *Philippus V, Rex Franciæ, filius Philippi Quarti Regis*; pour marquer les rois Philippe-le-Hardi et Philippe-le-Bel, son fils, désignés encore par les armes des reines leurs épouses, qui sont au soubassement de ce reliquaire. Et ainsi au compte de l'auteur de cette inscription, le fils aîné de Louis VI était Philippe III, au lieu que sous ce nom l'on comprend communément le successeur de saint Louis.

sis episcopi et aliorum supradictorum episcoporum.

Datum autem et confirmatum Remis in solemni curia Paschæ in unctione domni Philippi gloriosissimi regis, anno incarnati Verbi 1129, indictione vii, anno regni domni et serenissimi regis Francorum Chlodovici xx, Philippi autem filii ejus primo, in Dei nomine feliciter. Amen.

III.

Ludovici VII privilegium.

(Anno 1145.)

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Regiæ dignitatis et officii est Deum, per quem reges regnant, ut Regem regum timere. Potens est enim balteum regum discingere, et pro beneficiis temporalibus æternæ gloriæ coronam et præmium retribuere. Ego igitur Ludovicus, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, his et aliis fidei documentis instructus, districti judicis districtum examen metuens et prævidens, notum facio præsentibus et posteris, quoniam præsentiam nostram adiit Sugerius venerabilis pastor et abbas ecclesiæ beatissimorum martyrum Dionysii, Rustici, et Eleutherii, humiliter et devote implorans, ut pro amore Dei et sanctorum martyrum, et remedio animæ patris mei, piæ memoriæ Ludovici, et incolumitate personæ, et regni conservatione, ea quæ pater meus eidem ecclesiæ contulit, et præcepta regiæ majestatis immunitate firmavit, nos ipsi confirmaremus. Hujus itaque justæ petitioni et piæ devotioni in spe supernæ remunerationis, prout dignum erat, assensum præbuimus, et quæcunque patris mei larga munificentia contulit, aut quæ collata ab antecessoribus confirmavit, nos ipsi pari voto, pari amore concedimus et confirmamus, videlicet pulveratici seu pedagici in consuetis locis Sancti Dionysii augmentationem: in burgo suo Judæorum quinque mansiones cum familiis suis: donum etiam quam apud S. Dionysium sitam atavus patris mei rex Robertus donavit, et pater meus confirmavit, cum curte ejusdem domus, et hospitibus, et universis quæ ad eandem domum pertinent, priorum servorum ecclesiæ absque ulla reclamazione nostra successorumque nostrorum, liberas et quietas facere emancipationes, usurariorum quoque, et monetæ falsæ omnimodam justitiam et districtiones. Defuncto abbate ecclesiæ nullam de omnibus quæcunque habuit mobilibus sive immobilibus fieri repetitionem: mansionum vel inhabitationum, si non sint ejusdem ecclesiæ, omnimodam remotionem a prædicto burgo, usque ad ecclesiam Sancti Laurentii, quæ sita est prope pontem sancti Martini de Campis, et ex altera parte stratæ regiæ ab eadem villa Sancti Dionysii usque ad alium pontem prope Parisium juxta domum Leprosorum, versus etiam Secanam ab eadem villa Sancti Dionysii usque ad montem Martyrum (excepto Clipiaco) ex altera etiam parte ab eadem villa S. Dionysii usque ad re-

giam stratam quæ ducit ad Luperam. Ecclesiam de Cergiaco cum omnibus ad eandem pertinentibus: curiam quoque, et curiæ domos liberas et immunes ab omni exactione, et omnimodam viaturam sicut ipse dedit, concedimus. In villa quoque quæ dicitur Belna, duas quas, quia de proprio monachorum erant procuraciones pater meus indulxit, et nos etiam libenter concedimus: pro tertia vero de collecto rusticorum ultra octo libras singulis annis exigi, sicut ipse sua liberalitate prohibuit, et nos prohibemus. Præterea si quæ alia patris mei larga munificentia eidem ecclesiæ aut contulit aut confirmavit, nos quoque ob amorem Dei et sanctorum martyrum collata concedimus, et regiæ majestatis auctoritate confirmamus. Verum ut hæc intacta et illibata in sempiternum permaneant, sigilli nostri impressione et nominis nostri caractere corroboravimus.

Actum Parisius anno incarnati Verbi 1145, regni vero nostri vii, astantibus in palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt et signa.

Signum Rodulphi Viromandorum comitis, dapiferi nostri.

Signum Matthæi camerarii.

Signum Matthæi constabularii.

Signum Willelmi buticularii.

Data per manum Cadurci Cancellarii.

IV.

Ejusdem regis privilegium.

(Anno 1144.)

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Ego Ludovicus, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum.

Quia Dei omnipotentis larga miseratione regnum nostrum stare, et nunquam terrenum nisi per cæleste veraciter proficere manifeste cognovimus, summa cura, sollicitudine continua instandum nobis est circa Ecclesiæ Dei cultum, ex regiæ majestatis munificentia benignitatis opera impendere, terrenis cælestia felici commutatione commercari, ut per hæc regni nostri administratio temporaliter fiat gloriosa, et istis deficientibus illa nos recipiant in æterna tabernacula. Nos igitur cum et aliis longe lateque ecclesiis, tum præcipue nobili monasterio ter beati Dionysii, sociorumque ejus, propensius attendentes, eo primum affectu quo totum regnum nostrum sorte apostolica suscipiens Domino Deo proprii sanguinis effusione restituit, eo etiam quo ei antecessores nostri benevolentia et familiaritate confederati sunt, qui cum multa ei contulerint, multo majora per ipsum receperunt, ad ipsorum sanctissimorum martyrum basilicæ dedicationem, quæ in novo ecclesiæ augmento, in capitali videlicet parte celeberrime facta est, cum conjugæ nostræ Alienorde regina, et plurimorum optimatum nostrorum comitatu acceleravimus. Ubi cum post ipsius ecclesiæ consecrationem ad locum antiquum in quo peculiaris patroni nostri, beatissimi videlicet Dionysii, ejusque sociorum, sacra corpora continebantur,

cum archiepiscoporum et episcoporum plurimo A
 conventu accessimus, apertis scriniis extractisque
 ac propriis humeris per ipsam ecclesiam deportatis,
 in loco gloriosissimo superius præparato sacra
 pignora lætis cum lacrymis reposuimus. Denique
 Dei omnipotentis inspiratione, et ipsorum martyrum
 amore tactus, convocatis archiepiscopis et episcopis
 qui aderant, et ipsius ecclesie venerabili abbate
 Suggestio, amico et familiari nostro, quasdam con-
 suetudines quas in quibusdam villis eorum habeba-
 mus, pro quibus nobis quotannis decem et octo
 libræ persolvebantur, luminaribus ipsius ecclesie
 continuandis dotis jure contulimus, videlicet apud
 Cergiacum, et apud Cormelias quidquid vel in Vi-
 caria, vel in Advocatione, habebamus, et omnia
 omnino ibidem ad nos pertinentia, præter vinum B
 nostrum et avenam, præter jacere nostrum, et exerci-
 tum, et equitationem, pro servientis beati Dionysii
 submonitione. Apud Ooniacum (*Ozny*) quoque
 quidquid habebamus, præter prelum et jacere no-
 strum, præter exercitum et equitationem, pro ser-
 vientis beati Dionysii submonitione. Apud Trappas
 vero et apud Herencurtem quidquid similiter habe-
 bamus, præter jacere nostrum, et exercitum, et
 equitationem, pro servientis, ut diximus, beati
 Dionysii submonitione. In cultura denique de infir-
 maria, quæ est prope burgum beati Dionysii, quid-
 quid habebamus, cum supradicta largitione contu-
 limus. Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat muni-
 menta, scripto commendari, sigilli nostri impres-
 sione signari, nostrique nominis subter inscripto C
 caractere corroborari præcepimus.

Actum publice Parisius, anno ab Incarnatione
 Domini 1144, regni vero nostri VIII, astantibus in
 palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt et
 signa.

Signum Radulphi Viromandorum comitis.

Signum Matthæi camerarii.

Signum Matthæi constabularii.

Signum Willelmi buticularii.

Data per manum Cadurci cancellarii.

V.

(Anno 1145.)

In nomine sanctæ ac individuæ Trinitatis. Ludo-
 vicus, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitano-
 rum.

Nobilem et gloriosam beati Dionysii ecclesiam
 prædecessores nostri Francorum reges tanto speciali
 semper devotione venerari et ampliare studuerunt,
 quanto in prædicto martyre Christi majora patroci-
 nia invenerunt. Quorum nos libentissime vestigiis
 insistentes, notum facimus universis et præsentibus
 pariter et futuris, quod charissimus frater noster
 Philippus beato Dionysio et ecclesie beatæ Mariæ
 de Campis, in ecclesia Sancti Exuperi Corboliensis,
 in qua quidem ipse abbas obtinet prælationem,
 præbendam unam assensu et voluntate nostra cum
 omni integritate perpetuo possidendam donavit.
 Porro autem monachi Beatæ Mariæ de Campis de-
 bitum præbendæ servitium in ecclesia Sancti Exu-
 perii hebdomadis institutis sicut canonicorum quis-
 que complebunt, et in die festivitatis ipsius ad
 ecclesiam ejusdem singulis in perpetuum annis cum
 processione solenni venient, et Dominicæ missæ
 celebrationi cum collegio canonicorum intererunt.
 Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat munimenta,
 scripto commendari, sigilli nostri auctoritate muniri,
 nostrique nominis subter inscripto caractere corro-
 borari præcepimus.

Actum publice Parisius, anno ab Incarnatione
 Domini 1145, regni vero nostri IX, astantibus
 in palatio nostro quorum nomina subtitulata sunt
 et signa.

Signum Radulphi Viromandorum comitis, dapi-
 feri nostri.

Signum Willelmi buticularii.

Signum Matthæi camerarii.

Signum Matthæi constabularii.

Data per manum Cadurci cancellarii.

ANNO DOMINI MCCLII

WILLELMUS

SANDIONYSIANUS MONACHUS SUGERII DISCIPULUS

NOTITIA

(*Histoire littéraire de la France*, t. XII, p. 545.)

Sous l'abbé Suger vivait à Saint-Denys un religieux nommé Guillaume (1), qui, par un mérite bien ca-
 ractérisé, gagna sa confiance et devint son secrétaire. Il l'accompagna en cette qualité dans ses voyages et
 à la cour. Ayant eu le malheur de le perdre, il ne retrouva point les mêmes sentiments pour lui dans le
 successeur de Suger, Odon de Deuil. Quelques démêlés qu'il eut avec cet abbé au commencement de son

(1) Felib. *Histoire de Saint-Denys*, p. 156.